

P R D

1 2 6 2 1 3

Valentinus Andreas Miller,
Cancell. Hal. Sax. M.
April 1670.

Xn 6 Q

IX. 9

DYSENTERIAE
NATURAM ET
CURAM

AVSPICIIS IEHOVÆ
EX

EDICTO
MAGNIFICORVM & GRATIOSORVM
SENATVS ASCLEPIADEI
PROCERVVM
ADVMBRATAM

*Omnibus Phœbi & Apollinis cultoribus
& admiratoribus*

DOCTORATVS MEDICI
CONSEQVENDI
CAVSA

ventilandam proponit

IOACHIMVS IANICHIVS
DANTISCANVS

*Ad diem 21. Septembr. in aũgocãñeçw Medico,
horis consuetis,*

ANNO à nato CHRISTO cło lo c xvi.

BASILEÆ,
Typis IOAN. IACOBI GENATHII,
Acad. Typographi.

GENEROS: NOBIL: ET
MAGNIF:
D. BURGGRABIO REGIO
CÆTERISQ.
CELEBRATISSIMÆ
QVÆ RIGÆ LIVONVM EST
REIPVBL:
CONSVLIBVS AC SENATORIBVS
MERITISSIMIS
VIRIS AMPLISS: PRVDENTISS:
GRAVISSIMIS,
EIVSDEMQ. PASTORI PRIMARIO
ET SCHOLARCHÆ
REVER: ATQ: OMNIGEN: SCIENT:
EXCVLTISS: CLARISS: VIRO
D. M. HERMANNO SAMSONIO
ADFINI VT OPTAT: ITA
HONORAT:
INAUGVRALEM AGONEM HVNC
SVBMISSÆ OBSERVANTIÆ
ET
ÆTERNI CVLTVS TESTEM
CERTISS.
SACRVM ET GRATVM
VNICE OPTO
IOACHIMVS IANICHIVS.

DYSENTERIAE
DIAGNOSIS, PROGNOSIS
ET THERAPIA.

I.

MEDICAE LAUREAE consequenda gratiâ,
presenti agone, DYSENTERIAE Naturam
& Curâ, παχυλῶς, καὶ τυπῶς describere statui.
Est quippè partim Διὰ τὸ ἄδυσενσεως μέγεθος,
partim, Διὰ κακείησιν, ut loquitur Galen 4 m. m. 6. ἰσχυρὸν
πάθος, i. e. Affectio, ut vulgatissima, ita acutissima. Epides-
mica sæpè & contagiosa, agros, maturè nō succurratur, im-
mensò è mundi hujus nosodochio, demetens cruciatu: Quis-
bus accedit, quòd aliis plerisq; etiam in anni temporibus ses-
viat licet, presenti interim aëris constitutioni autumnali,
οἰκεία οἶον ἐστὶ, καὶ ἀνάλογος ἡ δυσεντερία.

II. Ex eorum affectuum, qui ab affecta sede nomen mus-
tuantur, censu perhibetur à Gal. l. 2. m. m. 2. Dysenteria es-
nim, à δὺς, quod malum, & ἄτερου, quod intestinum signifi-
cat, intestinorum quasi dicas difficultatem, & præternatura-
lem dispositionem, dicta: Leonicensus ἐρόφης, Cels. l. 4. c. 15.
tormina, quòd mirè torqueantur intestina, nimis generali
appellatione nominat.

III. Advertendum autè initio, (ἀμφιβολογία ne im-
ponat fortè) Gal. & Hippoc. communiter, omnem cruentam
dejectionem, (quæ naturâ sive copiâ humorum aggravata,
sive biliosioris sanguinis acrimoniâ stimulata, sive morbi-
dâ vi prostrata, accidit) quanquã cum adjuncto dysentes-
riam cruentam & hepaticâ nuncupare passim, lib. 6. de loc.
aff. c. 2, absolutè autem & propriè sic dictam dysenteriam

ejusmodi solùm, quã paucus sensim, brevibus ex interval-
lis, laboriosè, summis cum torminibus ex intestinis exulce-
ratis exit sanguis, dejectionem vocitat.

IV. Hoc sensu c. 2. lib. 6. de l. aff. inquit Gal. principaliter
sic vocata dysenteria, intestinorum est ulcus, ab humoribus
mordacibus; Unde liquidum, quòd morbus presens sit in
generi solute continuitatis: Sedem agnoscat, intestina, tes-
nuia modò, modò crassa. hacq; vel solius externæ aut inter-
næ carnosæ, aut utriusq; tunice sua respectu afficiantur.

V. Differentias mutua mur presentis affectus; aut ab ipsa
cùm Effentia: Sic Dysenteria alia Simplex est, eaq; siens vel
facta jam; alia Maligna, cum insigni inflammatione, febre,
putredine conjuncta: tum Sede, sedit enim in intestina
superiora, nunc inferiora omnia, recto intestino excepto,
(cujus ulcus tenesmi nomen obtinet) aut à causis effectri-
cibus partim: hinc dividitur in biliosam, atrabilariam,
pituitosam; partim ab ejusdè symptomatibus, diversis-
que excretis. Etenim in Dysenteriis αιμορῳδῆ modò, modò
πιμελῳδῆ ἢ πυῳδῆ, modò ἐφελκιδες, ἢ τὰ τ' ἐντέρων ζύσματα
rejiciuntur.

VI. Sed distinctio causarũ & signorum expositio, tum
has, tum alias Dysenteria species, dilucidabit nobis uberius,
ad quam curationis fundamentum velut immotum nos
accingentes, causas intestina exulcerantes duplices ponimus:
Procatareticas & Proëgumenas: Illæ hasce gignere, accu-
mulare aut commovere possunt, aut intestina in tantũ, ut
τῶν μοχθηρῶν χυμῶν Ἰππῳλιῶ admittant, debilitant: Has
in Antecedentes, Mediatas & Conjunctas proximas cum
Gal. c. 2. lib. 6. de l. aff. partimur.

VII. Aëris, ut in aliis morbis; ita in Dysenteriã gignens
dã herclè summa est vis, cum scilicet ille aut occultis malis
gnis, aut manifestis pollens qualitatibus justo aut calidior,
aut frigidior, humidior, siccior est, & hoc sensu in Vere plus
vioso,

vioso, quod hyemem siccam, 3. aph. 11. & similiter in Aquis
lonio Vere, quod austrinam excepit hyemem, 3. aph. 12, quin
imò in magnis siccitatibus aëris, dysenterias excitari scri-
bit Hipp. 3. aph. 16. 22. &c.

IIIX. Ex assumptis, quacungq; sive alimenta, sive medi-
camenta, aut calida nimis sunt & acria (ut sunt coepe,
allium, piper, falsa cathartica, item violentiora omnia,
Scammoniū, Colocynthis, Vitriolū, Cinnabaris &c.)
sive ονταίνά, ut etiā fructus immaturi, horarii, musti, aqua
dulcis, potus largior, hujusmodi cum praesertim vitiosis suc-
cis refertū corpus d'εκλυδῶν offenderint, sola saepe absq; ullius
alterius causa interventu, dysenteriam inducunt. Exem-
plum habetur lib. 1. de l. aff. c. 4, ejus, qui ex vehementioris
cathartici usu, in cruentum & dolorosum ejusmodi pro-
fluvium incidit.

IX. Per contagium mali hujus, ex illis quae per alvum
excernuntur, in alios disseminari, seminarium, quotquot
assellationi destinatum locum, & in anum quibus enemata
injiciuntur, instrumenta contagiosa affirmant, probant:
Taceo & putredinem & summum πειρωμάτων φατόρη,
indeq; excitatas atq; ambientem permiscentes sese exhalas-
tiones maleficas.

X. Praebent deniq; affectui huic ansam maximā, 1. tam
animi quam corporis motus concitatiores. 2. ὑπερκαταρ-
σῆς & immoderatiores vacationes inferae, 3. diutius justo
retenta excernenda salsa simul & lenta.

XI. Quoad Dysenteriae causas intrinsecas, harū quæ-
dam sunt Antecedentes, 1. Intestinorum, imprimis he-
patis, deinde & Ventriculi δυσχεροσία θερμή τε καὶ ξηρά.
2. Humores acres, falsi, mordaces, synceri aut permixti
ἢ εἰς τὴν γαστέρα σπρρέοντες, ἢ τὸ καθ' ἑαυτὴν ἀπογενομένοι. lib. 3.
de caus. sympt. c. 2. quaedam conjunctæ proximæ, iidem
humores jam in Intestina prolapsi, anfractibus & tunicis

illorum infixi, jam ἐν δεξιμὶ καὶ ἀπορύπτοντες τε, καὶ ζύοντες ἐν
ῥέονω ἢ ἔλκοντες τὰ ἄτερα. i. e. in principio quidem abras
denies, deinde successu temporis exulcerantes quoque in
testina.

XII. Triplex autē hujusmodi præcipuè est humor, I. Sans
guis acrior biliosus, 1. de loc. affect. c. 2. 7. a. 3. 2. Pituita lena
ta, salsa, quæ ἀπὸ τῶν γλυχροτήτων καὶ ἀσμενείων, ἀπὸ ἢ τῶν
ποιότητων ipsa exulcerat, & erodit intestina. 3. Humor atra
biliaris adustus, qui ex 4. a. 24. intestinis cancrum ulcus
αἰκίαν inducit. 4. Hisce addimus sanie purulentam ali
cunde in intestina impulsam, atque eadem mordacitate sua
vellicantem.

XIII. Tantum de Causis: ad Signa progredimur; quos
rum alia Diagnostica, Distinctiva alia, alia Prognostica.
Illa morbum ipsum hujus subjectum, Item & causam cons
junctam demonstrant: Ista ab omni alia ventris perturba
tione præsens malum distinguunt: Eiusdem decursum, du
rationem & solutionis modum patefaciunt: Prognostica,
scientifica ferè plerumque sunt & manifesta adeo, ut accurata
minimè indigeant conjectura, ut habetur lib. 12. m. m. c. 7.

XIV. Ipsius morbi quæ delineat faciem, in definitione
adducta jam antè, in imo ventre ex intervallis brevissimis
tormina, dolor mordax, qui sensim, sensimque augetur, percipitur,
sanguis exigua quantitate primò cum pingui aut
mucosa potius substantia, cum intestinorum dehinc abra
sionibus, crustulis, ephelcidibus, aliisque ventris excrementis
permixtus excernitur.

XV. Impropiè autē sic dicta Dysenteria, hepaticus fluxus,
E. G. vacuus plethoræ per alvum, fluxio diarrhoica,
cæliaca, lienterica, & hæmorrhoidalis, aliisque similia res
tentricis & concoctricis facultatis symptomata, præter
quam quòd dolore & ventris careant torsionibus, neutis
quam exigua & crebra, sed ἀπόου περιοδικῶν & per longis
sima:

simia intervalla facta sunt excretiones, ut est lib. 6. de loc. affect. 2. & lib. 3. de causis sympt. c. 3.

XVI. *Morbi materiam discernes maximè, ab excretorum colore, substantiâ sed ita, ut patientis temperatura, ætatis, vite antea actæ, & reliquorû prædominantes humiditates noxias quæ ostendunt, non negligas considerationem. Senibus E. G. frequētius à Pituita, à Bile Juvenibus, Cholericis à Flava, ab atra Bile Melancholicis accidit. Quin & multum & generosum vinum sumentes, qui calidis, piperatis vescuntur cibis, & perpetuis exercentur motibus, biliosâ; Abstemi e contrâ; Ictyophagi ociosi, pituitosâ torquentur ut plurimum Dysenteria.*

XVII. *Affici intestina horum læsa functio, doloris situs excretorumq; testantur proluvies: Ast superiori ne an inferiori intestino ulcus delitescat distinguendum imprimis (ad prædictionem partim, partim foelicius peragendam ad curam;) Sicuti enim tenuium intestinorû lethargia ut plurimum censentur, ita assumptis potiùs, quàm injectis (secùs quàm crassorum) percuranda Pharmacis.*

XVIII. *Attendatur hic 1. ad affligentis doloris proprietatem; (situs doloris, summis medicis meritò suspectus habetur) obtusior crassorû: Ast tenuium intestinorum dolor est acutior, indeq; febris & sitis, oritur major. 2. Eorum quæ excernuntur substantiam, mucosa, pinguis, ex crassis ferè solùm, ex his simul & tenuibus ephelcides rejiciuntur & ramenta, sed ex crassis crassiora, tenuiora ex tenuioribus. 3. Ad permixtionis excrementorum modum, & quo excernuntur tempus.*

XIX. *Quò magis enim pussanguis & sanies cæteris permixta fuerint excrementis; tantò è longinquo magis illa venire indicio sunt; sic quò citiùs post perceptos morsus & dolores feces exeunt; tantò minus ex longinquo loco veniunt eadem: quantiò tardiùs, tantò magis superiora intes*

Stina ulcerata, est vero simillimum, ut docet Gal lib. 1. de locis affect. c. 4.

XX. Prognostica Dysenteriae signa, hujus decursum eventum, eventus modum, item & tempus portendunt, petuntur ex ulceris praesentis 1. naturâ, 2. causâ conjunctâ, subjecto, & symptomatibus.

XXI. De eventu ipso si quæras, in genere loquendo, passio Dysenterica acutissima, est dubii eventus & ancipitis, salute interdum, interdum morte terminari solita. Quae Epidemica & contagiosa est, lethalis est, cum praesertim febris ipsi accesserit inflammatio, sitis ingens, ἀπορτία, convulsio, vomitus, singultus, haemorrhagia, aliâq; planè in validas deicientia vires.

XXII. Periculi plena Dysenteria tenuia, jejunum imprimis quae obsidet intestinum, propter ventriculi & jecoris ζυμνοίαν, magnitudinem vasorum, & deniq; tunicam nervae amplanè tenuissimam, ut est lib. 6. m. m. c. 4. Pessimum cum ad intima penetrante ulcere, erosiq; venis οἷου σάρες ἀποχωρήσσει. 4. a. 26.

XXIII. A bile porracea & æruginosa quae incipit, Dysenteria pessima, similiter γυνάσιμ &, ab atra bile ὄτων ἀρξεται, sicut loquitur 4. a. 24, Exulcerata quippe per similibus est cancro, aliàs in confesso est, in quartanarum declinationibus & affectibus lienis, naturae robore, atrabiliaris ejusmodi plures, salubriter fieri evacuationes.

XXIV. Non contemnenda illa, quam salsa commisit pituita, nam & tenacibus haeret illa intestinis, & salsedine sua abrasit & mordet eadem vehementius; Biliosa verò tutissima, & magis adhuc quàm calidior parit quandoq; sanguis, ex 5. a. 65.

XXV. Caveamus interim, ne sanguinem concretum ex intestinis rejectum, atram bilem pronunciantes, Hipp. 4. a. 24. dubium vocitemus pronunciatum: Affirmat E. G. Forestus.

In sans

*In sanguinolenta Dysenteria, sæpè nigerrima, pici simillima, citra periculū rejecta fuisse. Id-ipsū Hollerius multo-
toties vidit in iis, de quorum salute desperabant jam ad-
stantes.*

XXVI. *Quoad eventus modum, longo tempore perseve-
rans Dysenteria, vi intestinorum magnoperè debilitata, in
tabem deniq; vel lenteria, vel hydropem, mortemq; desinit
calamitosissimam, sicuti docetur 6. a. 43.*

XXVII. *Quid de salute acri sperandum, præmissis con-
stat ex presagiis; circa eundem, quid, quantum, quando,
quomodo agendum, indicationes nos docebunt curatoria,
deducenda ab ulcere ipso, quatenus ulcus hujus à causa
conjuncta antecedente, quin imò ejusdè à symptoma-
tibus, hisce namq; per sese non debeat licet curatio, ut è
lib. 12. m. m. c. 7. dolor interim animæ vires summè quia pro-
sternit, anodynis, eapropter imprimis sedandus quàm stu-
diosissimè.*

XXVIII. *Humor acris falsus sui correctionem, putri-
dus evacuationem, influens autem diversionem postulat
& vacationem, ex lib. 11. m. m. 1. lib. 9. m. m. 12. ipsum verò
ulcus detergentia, epulotica, exiccantia, adstringentia, &
cicatricè inducentia, nō tamē in omni Dysenteria indicat.*

XXIX. *Pro exulcerationis enim diversitate (ab excre-
tis petenda) alia atq; alia cōveniunt pharmaca. Incipien-
tibus nec multū sordidis ulceribus, leviter abstergentia suffi-
cient: In sordidis econtrà potentiùs abstergentibus & sica-
cantibus opus est præsidis.*

XXX. *Putredo & corruptio ulceri depascenti quoties
accesserit, fortè ad $\kappa\alpha\upsilon\sigma\iota\kappa\alpha$ (ne ulterius serpat malum) con-
fugere liceat.*

XXXI. *Adsequemur scopos hosce omnes, Diætâ, Phar-
maciâ & Chirugiâ, à vitæ regimine exorsi, ut quæ morbo
huic ansam præbuere, aut in totum tollantur, aut corrigantur*

tur saltè, hortamur. Evitato itaq; aère austrino, udoso, nebuloso, in activis qualitatibus temperatum, in passivis ad siccum nonnihil declinantem, inspirent aeri aërem.

XXXII. Vigiliis, animi & corporis imprimis motus concitatiores formident sedulo; quieti contrà & somno, quò vires dissipatae refocillentur, pravorumq; humorũ (expultrice sopitâ) motus compescitur, operam navent strenuam.

XXXIII. Potus & alimentorum loco usurpare debent, quæ humorum attemperata acrimonia, ita leniunt & abstergunt, ut astum, si quis adsit, infringere, & vi emplasticâ, adstrictione item leni intestinis robur conciliare possint. Ejusmodi sunt juscula, lactuca, portulaca, plantagine acetosa alterata, ptisana, avenatũ, panatella, pulles ex oryza, amylo panibus siccis elixatis cum ovorũ vitell. sacch. rosat. caponum jusculis, cotoneorum affuso modicè succo, parata.

XXXIV. Ex carnibus, gallina antiqua commendantur, perdices, turtures, avicula montana, cum cornis, mespilis & malis cotoneis condienda. Bibant aquam hordei chalybeatam, serum lactis caprini, igneis lapillis immixtis πεπυρωμειου: plantag: rosar: rubr: acetos: polygon: aquas scillatic: quibus Julep: rosati syrup: de acetos: rosar: sicc: myrth: &c. permiscentur rectissimè.

XXXV. Circa Cheirurgica presidia, an? quando? ex qua vena item mittendus sit sanguis? anxie disputant Practici. Pertundendam autem statuo 1. in biliosa maximè Dysenteria principio, aeri nec virtute repugnante, nec aetate (authore Valesio, valde senex, à tribus jam mensibus Dysenteria confectus penè, reluctans licet Medicis aliis omnibus, pertusa venâ convaluit.) 2. Cum sive plethora, sive consueta cujusciam evacuationis suppressio, malum commiserit. 3. Huic malo febris continua, inflammatio, exquisitissimus dolor, insignisve conjuncta fuerit intemperies jecoris.

XXXVI. Conz

XXXVI. *Contraria ubi sese offerunt indicationes, omit-
tenda omnis phlebotomia, quippe cum præterquam nec ipsi
intestinorum morbo, nec conjuncta hujus causa quicquam
conducat, insuper vires labefactatas prosternit penitus.*

XXXVII. *Porro Saphena quidem & malleoli, vena, in
suppressis sive mensibus, sive hæmorrhoidibus: mediana
autem & basilica, & refrigerationis & derivationis gra-
tiâ (ad affectum locum, humori ne via fortè sternatur) ins-
cidenda est.*

XXXVIII. *Ex Pharmacia desumpta præsidia vel assu-
muntur, vel injiciuntur, vel admoventur: atq; rursùm res-
piciunt Dysenteria vel causam antecedentem conjun-
ctam, quam alterât partim, partim ab affectâ sede aver-
tunt & evacuant, vel sedem affectam ulcerata intestina
absterfa; adstringunt & his simul ac vicinis partibus robur
addunt, vel symptomata vehementiora, febrim, dolor-
em, ventris tormina, alvi fluorem, hæmorrhagiam.*

XXXIX. *Ad impuratum colluviem excludendam
sumatur expressum rhei syrup: rosar: violar: myrobal: taa-
marind: Clysteres lenientes: qui bilis acrimoniam obtund-
dant, simul & detergant, fluoremq; sistant, injiciantur.
F. G. R. Lactis chalybeati ℥ss. succ. plantag. ℥ij. ovi vitæ
tell. N. ij. sacchar. rosar. ℥j. F. Clyster.*

XL. *Materia ad intestina ruentis avertenda causâ
(institutâ jam purgatione) præter basilicæ incisionem &
vomitum, frigidis quoq; diureticis, additis adstringentibus,
ad urinarias vias derivamus eandem.*

XLI. *Prædictis diligenter administratis, abstersuri &
glutinaturi, intestinorum excoriationem, varia exhibere
& injicere poterimus: Singularis est hoc in casu, quo vis
modo administrata plantago, polygonum & c. jusculis inco-
ctâ stillatitia illius aqua, cum rosar: sicc: granatorum, Cy-
doniorum, myrt: syrup: dissolvitur. Sic ex trechisc: de bolo
armen:*

armen: de carab: spod: terr: sigill: cornu cervino usto, cum
carne Cydoniorum, & rosar: rub: Syrup: F. Opiata, & cause
& morbo convenientissimè, non secus ac radic: tormentill:
bistort: nuc: cupress: in vino rubro styptic: decoctum, ebibi-
tum, & cum spongia pectori admotum, efficacia est summa.

XLII. In crassis cum malum fuerit intestinis, adstrin-
gentibus & absterforiis pugnandum enematis, concin-
natis ex rosar: rubrar: plantag: burs: pastoris, polygon: hor-
dei, centaur: & cicer: rubro lupin: decocto, in quo dissolven-
tur Syrup: & sacc: rosar: mel, urgente dolore, opium & phys-
lonium Rom. ipsaq; addi poterit theriaca.

XLIII. Eundem in finem foris, varia admoveri solent
emplastra, fomenta, linimenta: Illa ex malis cotoneis, pyris
sylvestr: decoctis, addendo pulv: bol: armen: rosar: rub: symph:
cum succo plantag: parantur: Ista ex plantag: rosar: radic:
adstring: in vino austero chalybeato decoctionibus fiunt:
Hæc tandem per abdominis ex ol: cydon: mastich: rosarum
inunctionem, expediuntur.

XLIV. Præcedentium præsidiorum pleraq; dolori etiam,
cæterisq; Dysenteria symptomatibus coercendis, quàm sunt
accommodatissima, quibus incasum pertentatis, ad stupe-
facientium deveniendum est usum, ita moderandum, ut
hisce semper benigniora admisceantur Pharmaca, mate-
riam & formulas eorundem cuiusvis quippe perspectas sub-
nectere tædet: quare hic pedem figentes, meliora mor-
nentibus, cedere quàm sumus pa-
ratisimi.

Τῷ Θεῷ μόνῳ δόξα.

Pla 4307. a. 4

ULB Halle

3

002 370 387

TA-OL

(Titel 16 u'

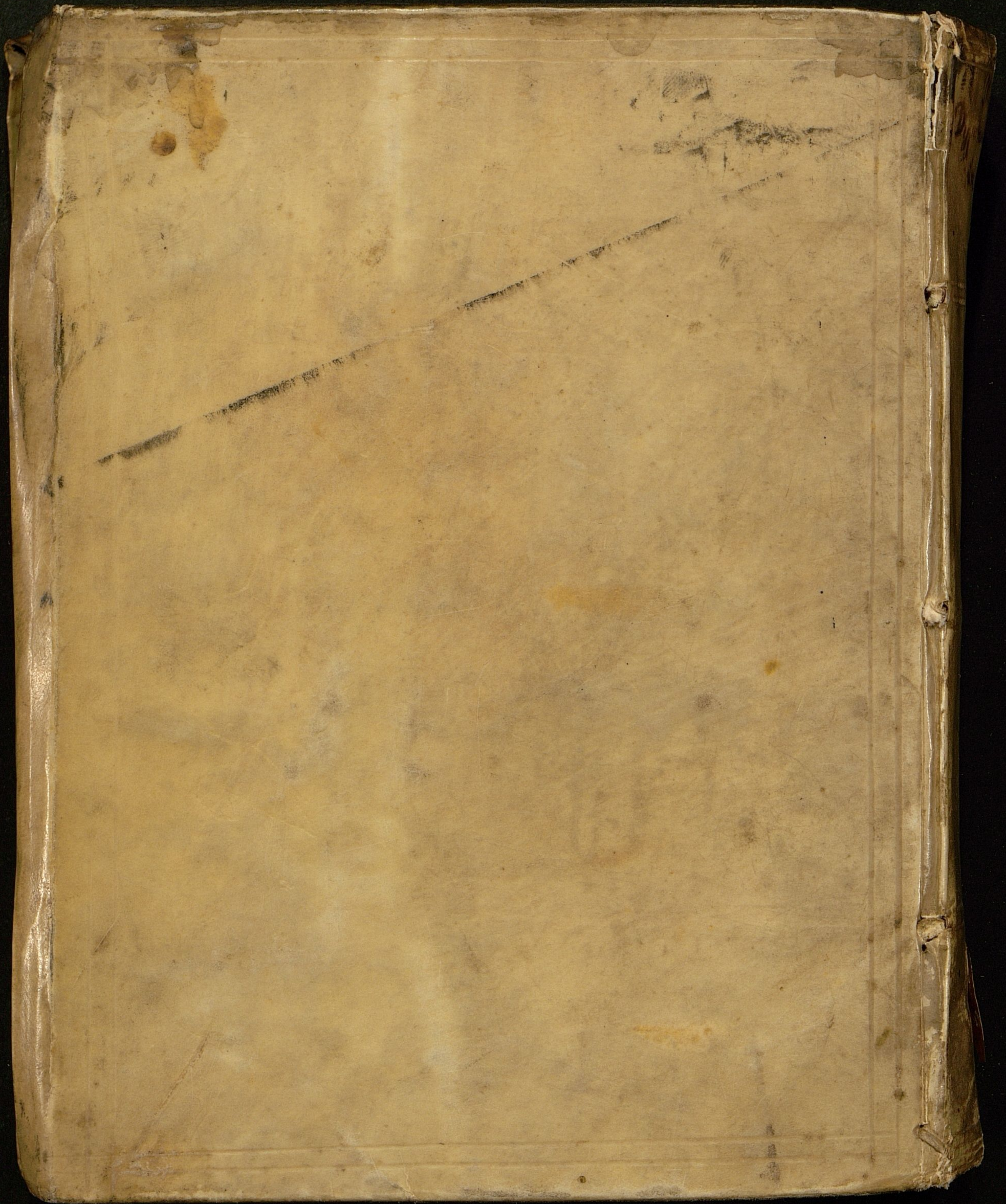
17 muß

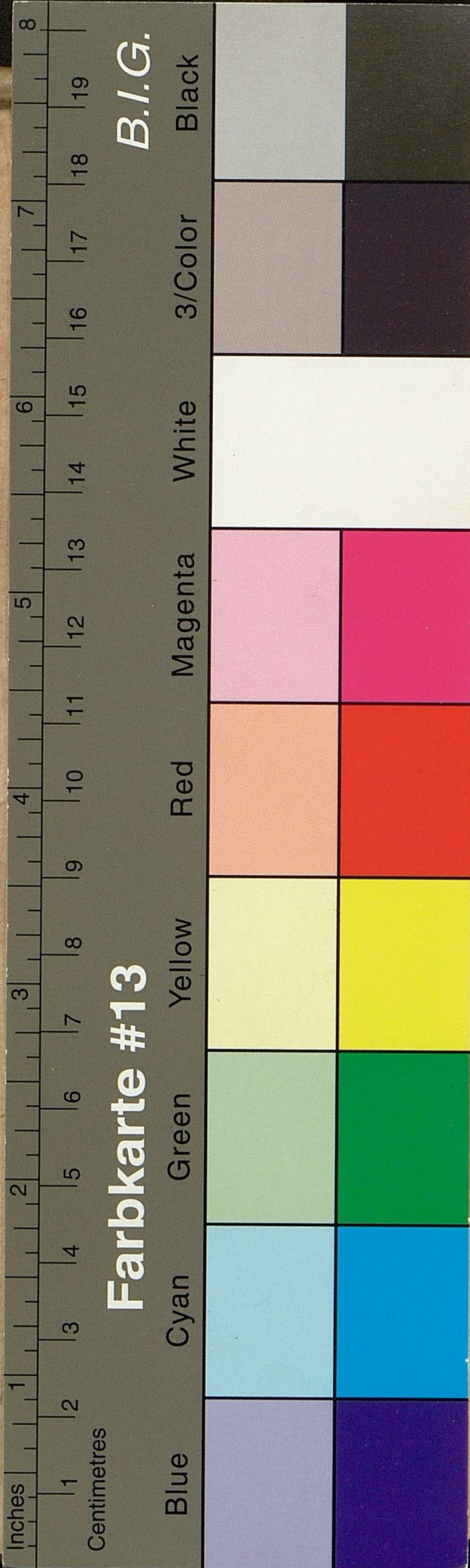
durch Handschriften

abt. erfasst werden

17. 10. 99 J. Ste)

VD17

IX. J

DYSENTERIAE
NATURAM ET
CURAM

AVSPICIIS IEHOVÆ
EX

EDICTO
MAGNIFICORVM & GRATIOSORVM
SENATVS ASCLEPIADEI
PROCERVVM
ADVMBRATAM

*Omnibus Phœbi & Apollinis cultoribus
& admiratoribus*

DOCTORATVS MEDICI
CONSEQVENDI
CAVSA

ventilandam proponis

IOACHIMVS IANICHIVS
DANTISCANVS

*Ad diem 21. Septembr. in ἀρχαῖς τῆς ἡμέρας Medico,
horis consuetis,*

ANNO à nato CHRISTO MDCCXVI.

BASILEÆ,
Typis IOAN. IACOBI GENATHII,
Acad. Typographi.

